

דברי תורה שי צבי חובת הלבבות מיוסד עפ"י ספה"ק

שמיני

להשיגה.

ולבוא אל ציבור מאמר המדרש נקדים מה שכתב עוד בחובות הלבבות (ס, פרק א)², כי העבודה הצאה מכח התורה, יש לה שיעור, הוא תרי"ג מצוות התורה, אבל העבודה הצאה מכח השכל אין לה שיעור, כי כל מה שאדם מכיר ומצין יותר את טובות האלקים ועולם יכלתו, כן הוא מוסיף להיכנס לו ולעבדו ביתר שאת, עכ"ד.

אך הנה מצוה עוד בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש, פרק ג, החשבון העשרים וארבעה)¹, כי המתגאה חושב שכבר השיג את שלימותו בתורה ועבודה, ואין לו מה להוסיף עוד. אבל מי שהוא שפל רוח, צוחן תמיד את מה שהשיג בעצמו, ומתבונן איך להוסיף ולהרבות עליו, עכ"ד. ונמצא כי העבודה מכח השכל, שעל ידה אדם מוסיף תמיד להכיר את צוראו, יכולה שתהיה רק צמי שהיא שפלה רוח.

ובתב צנך משה (פרשת שמעי, דף מד.)³, כי מצות מילה כוחה יפה לעורר לבב האדם לאחוז במדת הענוה, ועל דרך שכתב בספר החינוך (פרשת קף) ציבור שורש מצות מילה, שצא לרמוז, כי כמו שתשלוש צורת גופו של אדם היא על ידי פעולת עצמו, בהסיר צמר עלתו, ככה תשלוש צורתו הנפשית היא על ידי מעשה האדם ופעולותיו הטובים. ולפי זה כאשר יתבונן האדם בשורש מצות מילה, לבבו יצין שאין לו צמה להתנשא ולהתגאות, שהרי אין גם אחד שיהא נולד בשלימות הנפש, אלא הכל תלוי במעשיו ופעולותיו הטובים, ומי יאמר זכיתי לצי שכר עלתה צידו להשלים נפשו לפני אדון העולמים, עכ"ד.

ומובנת מעתה שפיר כוונת המדרש מהו זה הדבר, על המילה אמר להם. והטעם שהזכירם עתה על המילה הוא למען ישיגו על ידה את מדת הענוה, וממילא יוכלו להשיג את המעלה העליונה, שהיא העבודה הצאה מכח השכל, שהזכיר עליה הכתוב בפסוק זה וכמבואר.

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'. וקשה שסתם ולא ציאר מהו הכבוד אשר צוה ה'.

ב) במדרש (במדבר רבה יב, ח) איתא: זה הדבר אשר צוה ה' תעשו. מהו זה הדבר, על המילה אמר להם, במה דתימא (יהושע ה, ד) וזה הדבר אשר מל יהושע, ע"כ. ולריך ציבור מה ענין המילה להכא.

ונראה שהקדם המבואר בחובות הלבבות (שער עבודת האלקים, פרק א)⁴, שיש שני חלקים בעבודת השם, האחד הצא מכח השכל הנטוע בלב, והשני הצא מכח ליטוי התורה. ומבאר עוד (ס, פרק א)², כי העבודה הצאה מכח התורה היא כהקדמה ומבואר אל העבודה הצאה מכח השכל, וממשיל זאת לגרגיר שזורעים באדמה, שתכליתו היא שיצמיח ויוציא פירות. וכן גם העבודה הצאה מכח התורה, תכליתה שתצמיח ממנה המדרגה העליונה, לעבדו יתצרך מכח השכל, עכ"ד.

ומבאר עוד החובות הלבבות (ס, פרק א)² החילוק שבין שתי העבודות, כי העבודה הצאה מכח התורה היא בעיקר צקיום מצוות מעשיות, ולעומת זאת העבודה הצאה מכח השכל היא בעיקר צקיום מצוות התלויות בלב. וציאר עוד (ס)⁷, כי העבודה הצאה מכח התורה, ציכולת כל אדם להשיגה בעצמו, אבל העבודה הצאה מכח השכל, אי אפשר להשיג אלא על ידי עזר משמים, עכ"ד.

ובזה יתכן לזכר לשון הכתוב זה הדבר אשר צוה ה' לכל הרוצים להתקרב לעבודתו יתצרך. תחילה תעשו - תעבדוהו בעבודה הצאה צכח התורה, שהיא עבודה שצידכם לעשותה ולהשיגה בעצמכם. ונקט 'תעשו', להורות שעיקר עבודה זו הוא צקיום מצוות מעשיות. ושם מתוך כך תגיעו אל המעלה העליונה וירא אליכם כבוד ה'. והיינו לעבדו בעבודה הצאה מכח השכל, שעבודה זו אי אפשר לרכוש אלא על ידי התגלות שכינתו יתצרך להיות לעזר וסיוע לאדם

קצרה מושיגה, עכ"ד.

(ה) וזה לשונו: מצוות השכל כמעט שאין להן תכלית, כי בכל יום יוסיף האדם דעת בהן, וכל אשר תוסיף חברתו ויבין טובות האלהים ועצבם יכלתו ומלכותו, יוסיף להכניע לו ולהשפיל לפניו, עכ"ד.

(ו) וזה לשונו: ואל תשיאך הגאווה, שתחשוב, שהבדלתך לא חוספה על מה שהיתה עליו מנעוריך, ושמה שעבר בדעתך בעת הנעורים לא יתכן להשתנות אצלך ולהיות נכרי אצל דעתך, כי זה מפתיו היצר לך, שירשל אותך מעיין ומחקור על אמתת הענינים. וידמה בעיניו, שאתה חכם גמור ולא תחסר מאומה ממה שאתה צריך לו, עכ"ד.

(א) וזה לשונו: החזקה על שני ענינים, אחד מזה תקיע בשכל, נטוע בחברת האדם, נוצר עליו בשורש בריאתו ותולדתו, והשני קנוי בדרך השמע, והיא התורה, עכ"ד.

(ב) וזה לשונו: העבודה שהיא מן התורה, כמבואר אל העבודה אשר היא מן השכל, עכ"ד.

(ג) וזה לשונו: העבודה שהיא מן התורה בלבד, והיא הנראה ממה על האברים מן המעשים הטובים יותר ממה שהיא צפון בלב מעבודת האלהים. והעבודה שתהיה מן השכל, הצפון בלב כפלים ממה שנראה ממה על האברים, והם חובות הלבבות, עכ"ד.

(ד) וזה לשונו: כי העבודה שהיא מן התורה, היא ביכולת האדם וכו', אך העבודה שהיא מן השכל לא תגמור לאדם אלא בכח גורל ועזר מאת האלהים יתברך, כי יכולת האדם